

दादोबा

भारतवीर प्रश्नावलीत भाग घ्या आणि आकर्षक बक्षिसे मिळवा

भारताचे वीर-२

तुम्हाला खेळ आवडतात ना? मग तुमच्या आवडत्या खेळाडूबद्दलची ही प्रश्नावली सोडवा.

हीच भिन्नपद्धती
उत्तरांना बक्षिरेकडाला
हस्ताकरी मिळालेली आहे.

१. १९३२च्या रॉम ऑलिंपिक्समध्ये यानी भारतीय संघाचे नेतृत्व केले आणि हॉकीचे सुवर्णपदक जिंकले. १९३६ ते १९४८ पर्यंतच्या जागतिक स्पर्धांमध्ये त्यांनी एक हजारापेक्षा जास्त गोल केलेले आहेत. त्यांची नावे कोण?

हा प्रश्न ज्युनियर विव्हाल ट्रेनिंग विजेता होत आणि आता भारताच्या लोकप्रिय जोडीतला एक खेळाडू आहे. त्याचे नाव काय?

१०,००० पेक्षा जास्त धावा प्रथम काढणारा 'लहानखुट भेंडी' 'लिटल मास्टर' कोण आहे?

हा विश्वचषक विजेता बुद्धिवळपटु प्रत्येक भारतीयाला माहित आहे. तुम्हालाही तो ठाऊक असणारच.

यांनी १९८० मध्ये ऑन हॅन्ड बॅज्जेटन चॅम्पियनशिप जिंकून जगाचा नकाशावर भारताचे नांव नोंदवले. ओडीने मऊ वर्षे राष्ट्रीय विजेतेपद जिंकणाऱ्या या खेळाडूंचे नाव काय?

प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर दिलेल्या ओळीत लिहा. या फॉर्म वीरपैकी तुम्हाला स्पर्धात बरे जाऊनतों व का? 'विजयसंतला भारत अवडता ची' याबद्दल वडा शास्त्र लिहा.

स्पर्धाकडे गेले:

वय: _____ वर्षे
पत्त: _____
पित: _____ फोन: _____

स्पर्धाकडीसही:

पाठकांची मही:
हे गम नीर फाफु ५ डिसेंबर पूर्वी मुलीत पाठ्यावर पाठवा.
HEROES OF INDIA QUIZ - 2
CHANDAMAMA INDIA LIMITED
No. 82, DEFENCE OFFICERS COLONY
EKKATTUTHANGAL, CHENNAI - 600 087

सूचना:

- ही स्पर्धा ८ ते १४ वर्षांपासूनच्या मुलांसाठी आहे.
- स्पर्धेत भाग घेऊन फक्त तीन विजेते निवडले जातील. विजेत्यांना योग्य उंचीच्या सायकली बक्षिस दिल्या जातील. एकापेक्षा जास्त संख्या उत्तरे पाठवून विजेत्यांची निवड "बड्या अन्वडना वीर" या वर्णनावरून केली जाईल.
- परीक्षेवर्षाची निर्णय अंतिम राहिल.
- त्याबद्दल वेगळ्या पत्रव्यवहार केला जाणार नाही.
- विजेत्यांना पोटाने निर्णय कळवला जाईल.

ही बक्षिसे
देत आहे

चांगला चोर

विद्याधरला लहानपणापासूनच काव्याची फार आवड होती. कवितांची पुस्तके गिथे गिथे मिळतीत, तिून तो आणून ती कविता वाचत होते. त्यांतल्या बऱ्याच कविता तो पाठ काढत, बऱ्याचदा वडाच्या बर्षापासूनच तो स्वतः काव्यरचना करायला लागला, व आपल्या गोंड अक्षरांजलि गाऊन ती आपली कविता लोकांना ऐकवू लागला. एक दिवस त्याचा एक नातेवाईक त्याच्या घरी आला. विद्याधरच्या कविता ऐकून त्याला फार आनंद झाला. तो विद्याधरच्या आईवडिलांना म्हणाला, "विद्याधरला दंडकारण्यातल्या बाणीनाथांकडे पाठवा. सहा वर्षात ते त्याला सर्व शास्त्रांत पारंगत करतील. तुमच्या या मुलाचे भविष्य ते उज्ज्वल करून त्याला लौकिक मिळवून देतील."

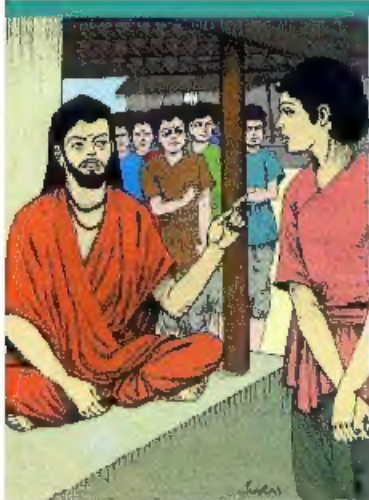
या नातेवाईकाच्या सल्ला विद्याधरच्या आईवडिलांना पटला. त्यांनी त्याला दंडकारण्यातल्या गुरुकुलांत पाठवले. सहा वर्षे तो तिथे शिक्षण घेत होता. त्याने अतिशय मन लावून अभ्यास केला.

त्याच्या चांगल्या स्वभावामुळे गुरु बाणीनाथ त्याच्यावर प्रसन्न होते. त्याच्या द्वारा बुद्धिमत्तेचे स्थिती कौतुक केले. आठवड्यांतून विद्याधर बरी परत वाणार होता. तेवढ्यांत एक दुर्घटना घडली.

बाणीनाथांचे शिष्य व विद्याधर एक दिवस कंदमुळे व फळी आणण्यासाठी जंगलात गेले. इकडेतिकडे फिरत असताना त्यांनी एका चोखला पाहिले. ते काही प्रचारांना लुटत होते. बाणीनाथांच्या शिष्यांना पाहून ते चोर पळू लागले. विद्याधर एका चोराचा पाठलाग करू लागला तो चोर एका वृक्षाच्या मागे गेला आणि विलेनासा झाला. त्याला शोधत विद्याधर त्या वृक्षामागे गेला. तिथे एक मुनी ध्यानस्थ बसलेले होते. विद्याधरला माटले की हाच तो चोर असावा. तो त्या मुनीला म्हणाला, "मला इसबायचा प्रयत्न करू नकोस. वेध बदलतार तरी वेढा मला जोळखता येईल की!" असे म्हणून त्याने त्या मुनीची दाढी जोराने ओढली.

त्या मुनीचा तपोभंग झाला. त्याने डोळे उघडले.

'बसुंधरा'

सारा प्रकार समजल्यानंतर मुनीने विचारले, "अरे मूर्ख! मुनी आणि चोर यांतला फरक जर तुला कळला नाही, तर तू कसता विद्यावान? मला चोर समजण्याची चूक तू केवीच आहेस, त्याबद्दल मी तुला शाप देतो. एक वर्षभर दररोज एक अपराध करून चोरासारखे जीवन तुला जगावे लागेल, जर तू असे केले नाहीस, तर तुला जे शिक्षण मिळाले आहे ते तू विसरून वारीस."

विद्याधरने गुनीचे पाय धरले व त्यांची अमा मागितली, पण गुनींनी त्याच्यावर दया केली नाही. शेवटी विद्याधर आश्चर्यात पडत आला आणि गुरू बाणीनाथांना त्याने सर्व शक्तीफल सविस्तर सांगितली.

बाणीनाथांनी त्याला धीर देऊन म्हटले, "भायामध्ये जे स्वायचे असते ते होणारही त्याबद्दल दुःख करून किंवा गप्प बसण्याने कांही फरक पडत नाही. एक वर्षभर जर तू कांही अपराध केला नाहीस, तर तुझे शिक्षण व्यर्थ होऊन जाईल. मी सांगतो ते ऐक, तू कामोज नगरात जा, तिथे पुष्कळ धोमट असते."

नवेंबर २००१

लोक आहेत. आणि जिथे अगणित संपत्ती असते, ती कांही सर्वस्वी प्रामाणिकपणे मिळवलेली असतेच असं नाही. तू असल्या घरातून चोऱ्या कर, एक वर्षभर तू असे अपराध करीत राहा, पण एवढं माव कर कांहीही करून तू पकडला जाणार नाहीस याची काळजी घे. हे अपराध करीत असताना या चोरीच्या कलेतल्या खुऱ्या व दाखवे शिकून घे. हीदेखील एक विद्या आहे. तुला येतील ते सारे अनुभव ताडपत्रांवर लिहून देन, त्यामुळे भविष्यात राज्यकर्त्यांना व त्यांच्या गुप्तचरांना त्याचा फार मोठा फायदा होईल. चोर चोऱ्या कसे करतात व चोरांच्या मनोवृत्ती कशा असतात हे त्यांना कळेल."

गुरूच्या सांगण्यावरून विद्याधर कांधोन नगरात गेला. आपली चतुर बुद्धी वापरून, दररोज चोरी करण्याची पद्धत बदलत तो चोऱ्या करू लागला. नगरात त्यामुळे गोंधळ सुरू झाला. एक घलाख चोर नगरात आला आहे अशी चर्चा सुरू झाली, रैनिकांनी त्याला पकडण्याचे खूप प्रयत्न केले, पण विद्याधर त्यांच्या हाती लागला नाही.

गुरूने सांगितल्याप्रमाणे आपल्या चोरीबद्दलची सारी माहिती तो ताडपत्रांवर लिहून ठेवीत होता. ती पत्रे त्याने अतिशय जपून, बपवून, ठेवली होती. एखादा तो श्रीकर नांवाच्या एका मध्यमवर्गीयत्वा गृहस्थांच्या घरी राहू लागला होता. त्याचे ज्ञान व शहाणपण पाहून त्या घरांतली मंडळीच नव्हे तर आजूबाजूचे शेजारीदेखील आश्चर्यचकित होत असत. त्याचे बागणें इतके साध्य व सुसंस्कृत होते, की कुणालाही त्याचा संशय आला नसत. अशा तऱ्हेने दिवस जात होते.

श्रीकरला एक चौदा वर्षांची, खेनेरी बाहुली-सरखी देखणी व नोब मुलगी होती. विद्याधरच्या कामेता वाचून ती आनंदित होत असे. त्याच्या तोंडून त्याच्या कविता ऐकतांना ती देखभान करून जात असे. एकदा दिवसभर तो तिला कुठे दिलेला नाही.

चांदोबा

म्हणून सहजच त्याला ओढत ती त्याच्या खोलीत शिरली. तिथे तिला कांही ताडपत्रे पडलेली आढळली. तिने ती वाचायला घेतली, तेव्हा तिच्या लक्षात आले की भारतातला महाभारत चोर हा दुर्लक्षितच कुणी नसून खुद्द विद्याधर आहे. तिला आश्चर्य वाटले आणि मनाला बांडा धरुनही बसला. ती ताडपत्रे घेऊन ती खोलीबाहेर पडली, तेव्हाच विद्याधर तिथे आला. फाय घडवून ते त्याला सांगेच समजले.

विद्याधर तिला म्हणाला, "मी या नगरात उर्बापतीच राहणार आहे. तोंडवत माझ्याबाबतीत दुसऱ्या कुणालाही कांहीही कळत नाही. आता तुला धाड्याचढत समजले आहेच, पण मी कांही तुला जिवंत ठेवणार नाही. मी तुम्ही हत्या करी केरी ते कुणाला कळणारदेखील नाही!"

श्रीकरची मुलगी धावली. ती धरत कांही लागली व म्हणाली, "मुद्दी उघड कांय करणार जाहात ते बिहीलेले आहे, नि मी ते वाचले आहे, तरीदेखील मी कुणाला कांहीही सांगणार नाही. भाऊशान्धर विश्वास ठेवा! मला मारू नको हो!"

विद्याधरने तिच्या बोलाप्यवर विश्वास ठेवला व तिला जाऊ दिले. परंतु तिने आपला शब्द पाळला नाही. जे झाले ते तिने आपल्या पित्याला सविस्तर सांगितले. तिच्या पित्याने मग त्याच्या पक्षीशून्याकडे ती तक्रार केली. दुसऱ्या दिवशी तेव्हा विद्याधर दुपारच्या वेळेला चोरी करीत होता, त्यावेळेला सैनिकांनी त्याला पकडले. कारण त्याचा धोमपत्ता त्यांना माहीत होता. सैनिकांनी विद्याधरला तुरुंगत टाकले.

या बातमीमुळे नगरात एरूच गोंधळ माजला. नगरपालाने सर्व नागरिकांची एक जाहीर सभा बोलावली. विद्याधरने आपली कथा त्यांना सांगितली. सारी कथाणी ऐकल्यानंतर नगरपाल म्हणाले, "तुझ्या सांगण्यावर कांही मी विश्वास ठेवणार नाही. तरीदेखील तू सांगतो आहेस त्या मूक बाणीनाथाकडे चांदोबा

मी माझा मातूस पाठवीन व खरी माहिती त्यांच्याकडून मागवीन. आमचा संशय तुलाच दूर करणारा वानेल, तू विद्वान आहेस. तू असे कसे समजतोस की गुरूने वर दिल्यामुळे तुझे अपराध सांफले जातील व लोक कांहीही करणार नाहीत? तू आता शिवरच्या अपराधाच्या वेळेला पकडला गेला आहेस. तेव्हा गुरूने तुला बिबलेला वर आता निष्पक्ष झाला आहे."

त्यावर विद्याधरने उत्तर दिले, "मी माझ्या अपराधाचे प्रायश्चित्त घेणे टाळणार नाही व गुरूजींच्या वराचा फायदा घेणार नाही. म्हणूनच मी केलेल्या प्रत्येक चोरीची हकीगत मी लिहून ठेवलेली आहे, मी ऋतू संपन्न वरांतून चोऱ्या केल्या. समाज्य व्यक्तींचे मी नुकसान केलेले नाही. त्यांच्या घरांतून चोरी केलेली नाही. मी चोरतेले धारे धन नुकसिन ठेवलेले आहे. शांतत्याच्या पिलीपुळे मला अपराध करावे लागले. मुद्दत संपल्यानंतर मी चोरीचे धन ज्याचे त्याला परत काणार आहे. अशा वागण्यामुळे माझ्या पापांचे प्रायश्चित्त मला मिळेल

9

नवेंबर २००१

असा माझा विश्वास आहे." "नगरपाला संसून म्हणाला, "जेव्हा तू श्रीकरच्या मुलीवर विश्वास ठेवलास त्याच क्षणी तुझ्या विश्वासाला तडा गेला आहे. जर खरोखरीच तुला शापाची शिती वाटत असती, तर तू तिची हत्या केली असतीस. तू वसं केलं नाहीस. म्हणून तुझ्या सांगण्यावर माझा विश्वास बसत नाही."

त्यावर विद्याघराने बोन्ही हात जोडून म्हटलं, "महाभाग, आपण माझे म्हणजे भीट लक्षपूर्वक ऐकून घ्या. मी अशाच गोष्टी घोरल्या की ज्या मला परत करता येतील. श्रीकर यांच्या मुलीची मी हत्या करून शकलो असतो. पण तिथे प्राण मत्स्य परत देता आले नसले. ते सामर्थ्य माझ्यात नाही. म्हणून मी तिला मारले नाही, फक्त तिला मारण्याची मी धमकी दिली. तिला न भाल्यामुळे माझी वर्षभराची मेळत बामा गेली. या शापामुळे मी माझे ज्ञान विसरून जाईन व पुन्हा अज्ञानी होईन, हे माहीत असून देखील मी तिला मारले नाही " त्याचच मत्स्य आश्चर्य वाटतंय " नगरपालांनी म्हटलं, "तू मग माझे म्हणजे पुढे ऐका. चोरांच्यामधेदेखील चांगले चोर असतात त्यांना नार्झतावास्तव चोऱ्यांकरून भल पडते. कधी ना काही चोरीची सुट त्या बालकाला परत करावी अशी इच्छा

त्यांच्या मनांत असते, जी लुट मल देणे अशक्य असते. त्याला ते स्पर्शदेखील करीत नाहीत. मी मुनीच्या शापामुळे चोर बनलो, पण मी चांगला चोर आहे. काहीजण कसिबीच्या शापाची शिंकार होतात व चोर बनतात. उपनीचिकेसाठी बाजार होऊन ते चोरी करतात. अशा लोकांच्या मनामधे परिवर्तन आणण्यासाठी त्यांना मदत करण्यासाठी माझी ही कहाणी त्यांच्या उपयोगी पडेल." विद्याघराने त्यांना खुलासा केला.

त्याच्या या बोलण्यावर तिथे उपस्थित असलेल्या नागरिकांनी टाळ्या चाबवल्या. नगरपालांनी विद्याघराची भुटका केली. इतकेच नव्हे तर त्याचा संस्कारदेखील केला.

चोऱ्या करीत असताना विश्वासघने आपले जे अनुभव लिहून ठेवलेले होते, त्यामुळे अधिकाऱ्यांना व गुप्तचारांना त्यांच्या साहजिकच फायदा झाला. ते अनुभव वाचल्यानंतर अधिकाऱ्यांना चोरांच्यावर चक्रक देवता आला व चोऱ्यांचे प्रमाण खूपच कमी झाले. त्यानंतर राज्यांतल्या चोऱ्यांची संख्या अगदीच नगण्य झाली. कधीमधी एखादी भुरटी चोरी झाली, तरी त्यांत कुणाची हत्या वगैरे होत नव्हती.

यक्षपर्वत

10

(वीसुरच्या राजाच्या आज्ञेनुसार सेनाध्यक्ष काही घोडेत्या व सैनिकांना घेऊन गेला. त्याने पर्वतावर राहाणाऱ्या स्वर्णाचारी व समरबाहूच्या अनुयायांना आपल्याला शरण येण्यास सांगितले. परंतु समरबाहूच्या अनुयायांनी आपला पराक्रम मान्य केला नाही, आणि त्यांनी वीसुराच्या सैनिकांवर धडापड मालेफच्याचा वर्षाव सुरू केला. त्यांतले एक भाला सेनाध्यक्षांच्या खांद्याला लागला व ते घायाळ झाले!) - त्यानंतर पुढे.

खांद्यात माला घुसला आणि सेनाध्यक्ष किंचाळून घोळायला सुरू झाला. त्याबरोबर त्याला लागलेला भाताही बाजूला पडला. सैनिकांनी त्याला दूर नेले व त्याच्या जखमेवर मनमपट्टी करण्यास सुरुवात केली.

समरबाहूच्या अनुयायांची प्रसंता करीत स्वर्णाचारी म्हणाला, "पडिल्याच हल्ल्यांत आपण शत्रूला धुट चारली आहे. खरं तर आपण इथे एकूण फक्त सव्वीसखणच आहोत; पण शत्रूला मात्र वाटत असेल की आपली संख्या खूप मोठी असेल."

हे बोलणे ऐकून समरबाहूच्या अनुयायांपैकीं एकाने म्हटले, "महामंत्रीजी, शत्रूने पर्वतावर चढण्याचा जरी प्रयत्न केला तरीमुद्दां आपले

जंगलातले सहकारी त्यांना अनेक तऱ्हेने वास्त वेत राहातील, आणि त्यांना पुढे जाऊ देणार नाहीत. तसेच बाध-सिंह देखील त्यांच्यावर हल्ला करतील, व त्यांना सैरवैरा पळयला लाचतील."

समरबाहूचे दुसरे दोन अनुयायी म्हणाले, "महामंत्रीजी, आज्ञा था, आम्ही सर्वजण मिळून त्यांच्यावर भाल्यांचा मारा करून त्यांना जस्त करू आणि त्यांचे घोडे पकडून आणू."

स्वर्णाचारी त्यांना समजावत म्हणाला, "शत्रूची संख्या आपल्या दसपट आहे तैप्यां उतावलेपणा करणं बरोबर होणार नाही. आपले सर्व उंट पर्वताच्या माथच्याशी सुक्षित ठेवलेले आहेत ना?"

'चांदोबा'

“हो तर. ते सर्व एकाच ठिकाणी सुरक्षित आहेत. आपले दोन पहारेकरी त्यांच्यावर देखरेख करून त्यांना सांभाळत आहेत. रात्रू तिकडे व आम्ही इकडे आहोत. हे बरोबर आहे ना?”

समरबाहूच्या अनुयायांना विचारले.

त्यांचे बोलणे ऐकून स्वर्णाचारी हंसून म्हणाला, “युद्ध संपलं आहे असे मात्र समजू नका.” आणि त्याने वीरपुरचे सैनिक घोड्यावर स्वार होत आहेत तिकडे पोट दाखवते. घोन सैनिक जखमी झालेल्या सेनापतीला उचलून घोड्यावर बसवीत होते आणि पर्वतावर चढण्यासाठी ते सोपा मार्ग शोधत होते हे या मंडळीच्या लक्षांत आतं.

स्वर्णाचारीने समरबाहूच्या अनुयायांना सावध राहण्यास सांगितले आणि रात्रूच्या सैनिकांवर बरच्या, भाते फेंकण्यासाठी तयार राहण्यास सांगितले. त्यानंतर जिव्हा जंगली सार्दीदाह, पिंजऱ्यांत बंद केलेले सिंह व बाघ होते,

नव्हेंबर २००१

तिथीं तो एका अनुयायाला घेऊन गेला.

सिंहाचा पिंजरा एका गुहेच्या दारासमोरच होता. दुसऱ्या गुहेच्या दारासमोर बाघांचे पिंजरे होते. त्या पिंजऱ्यावर दोन दोन जंगलातले पहारेकरी बसलेले होते.

स्वर्णाचारीला पाहून जंगलवासीन्यांचा सदाचर म्हणाला, “वीरपुरचे सैनिक पर्वत चढून जसेही जयल येतील, पिंजऱ्याची दारे उघडली जातील आणि आमचे लोक गुहेच्या बरच्या भागातून पळून जातील. ही क्रूर जनांवर भुकेली आहेत. ती शत्रूवर तुटून पडतील आणि त्यांना मारतील.”

त्याच्या या योजनांवर स्वर्णाचारी फारच खूष झाला. नंतर तो समरबाहूच्या अनुयायांचेवळ परत गेला. तिथून त्याने पर्वताच्या खालच्या बाजूकडे नजर टाकली. वीरपुरच्या सेनाध्यक्षाच्या आज्ञेनुसार त्यांचे सैनिक पर्वतावर चढू लागले होते. त्यांच्यापैकी काहीजणांच्या जवळ धनुष्य-बाण दिसत होते.

जेव्हा समरबाहूचे अनुयायी गाले, बरच्यांचा मारा करीत होते, तेव्हा ते सैनिक चानमचे धांवत, आणि उलट बाण सोडत होते. तेचदरम्यान कांही घोडेस्वार व सैनिक पर्वताच्या मणीस बाजूत बर चढू लागले.

धोका कुठून आहे हे स्वर्णाचारीच्या लक्षांत आले. समरबाहूच्या अनुयायांना धीर देत तो म्हणू लागला, “अरे शूर वीरांनो, तुमच्यापैकी काहीजणांनी शत्रूवर मोठे मोठे दांड खाली दडवा, नि त्यांचा मार्ग रोवा. कांहीजण त्यांच्यावर गाले, डारच्या फेंकत रहा. हे काम सतत करीत रहा.”

समरबाहूचे अनुयायी मोठमोठे दांड खाली दडवत होते. पर्वत चढून येणाऱ्या वीरपुरच्या सैनिकांवर हे दांड गडगडत येऊ लागले. परंतु

चांदोबा

त्यांपैकी बरेचसे मोठे दांड पर्वताच्या खडबडीत मार्गावर आपटून झुकडे तिकडे पेंकले गेले. हे पाहून वीरपुरचे सैनिक खूष होऊ लागले, आणि दुपट उत्साहाने पुढे जोराने जाऊ लागले. त्यांच्या पाखोटा येणाऱ्या घोडेस्वारांच्या नय्या तलवारी होत्या. व ते आपल्या राजाचा जयजयकार करीत पुढे चालले होते.

इतक्यांत एकाएकी बाघांची उरकाळी व सिंहची गर्जना कानावर पडली. बाघ व सिंह पिंजऱ्याच्या गडद येऊन वीरपुरच्या सैनिकांवर तुटून पडले. या अचानक हल्ल्याला लोंड येण्याची त्यांची तयारी नव्हती. एकदम खूप खळबळ माजली. मागून येणारे घोडे एकदम बाबले, आणि बिघरून जाऊन इकडेतिकडे पळू लागले. कांही घोड्यांचा तर पाय बसला व घोडेस्वारांसकट ते दरीत कोसळले. आता बाघ व सिंहच्यास्मोर कुणीच उरले नव्हते, म्हणून ते जवळच्या जंगलात पळून गेले.

जे कांही झालं, ते पाहून स्वर्णाचारी फारच खूष झाला. त्याने समरबाहूच्या अनुयायांना सांगितलं, “मेलेले आणि जखमी झालेले सैनिक सोडले तरी अजून शत्रूचे बरेच सैनिक पायध्याशी आहेतच. आता जेव्हा ते आपल्यावर हल्ला करतील, तेव्हा त्यांच्याशी दोन हात करण्याची शक्ती आता आपल्यामध्ये उरलेली नाही. आपले उंट जो खालच्या बाजूला बांधलेले आहेत. त्यांच्यावर स्वार होऊन आपण जंगलात जाऊ पळून येतो तर तेच आपल्या दृष्टीने योग्य ठरेल. फडाचिंत, तिथे आपल्याला ते क्षणिक तरुण आणि समरबाहू महाराजदेखील भेटू शकतील. आता इधून अगोदर निघा आणि जिव्हा उंट आहेत तिथे जाऊन बांबा.” असं म्हणून तो स्वतः पुढे निघाला चांबोबा

व त्याच्यामधून गाकीचे सर्वजणही निघाले.

परंतु जेव्हा ते ठरलेल्या जागी पोचले, आणि उंटावर स्वार होऊन येऊ लागले, तेव्हा त्यांना दोंगरी गडांच्या अंतरावर वीरपुराचे चाळीस पन्नास घोडेस्वार भावे, तलवारी घेऊन त्यांच्याघ दिशेने पुढे येत आहेत असे दिसले.

हे दृश्य पाहून स्वर्णाचारीने आपली तलवार उपसली आणि आपल्या साथीदारांना पुकारून तो म्हणाला, “अरे मर्दानो, माझ्याबरोबर चला. पर्वताच्या देवीमातेला आपण शत्रूचा बळी देऊन प्रसन्न करू या. समरबाहू महाराज की जय!” नंतर ते सर्वजण पुढे जाऊ लागले. त्याच वेळेला वीरपुरचे घोडेस्वारही “वीरसिंह महाराज की जय” अशा घोषणा देत मोठ्या वेगाने पुढे आले आणि समरबाहूच्या अनुयायांवर तुटून पडले.

स्वर्णाचारीदेखील मोठ्या धैर्याने त्यांच्याशी लढण्यास पुढे सरताचला. ते पाहून समरबाहूचे

१३

नव्हेंबर २००१

लोकही मोड्या आवेशाने त्याला मदत करण्यास पुढे आले व शस्त्रही निकालने लढू लागले. बोन्ही बाजूच्या सैनिकांच्यामधे जोराची लढाई झाली. ही लढाई थोडावेळ चालली होती. त्यात समरबाहूचे कांही अनुयायी व वीरसिंहाचे काही सैनिक जखमी झाले, ते घोरबाबरून व उंटान्या पाठीवरून खांदी पडले. स्वर्णाचारीने आपल्या लोकंना राबधमिरीचा इशारा दिला, व समरबाहूच्या उरलेल्या जेमतेम दहापंधरा अनुयायांसह शत्रूची फळी फोडून त्यांनी जवळच्या जाण्यांत पलायन केले.

तोपर्यंत तिथे जखमी सेनाध्यक्ष पोचले. पळून गेलेल्या स्वर्णाचारी व त्याच्या अनुयायांबद्दल ते म्हणाले, "शेवटी त्यांची संख्या किती लहान होती! तुम्ही लोकांनी त्यांना पळून जाऊं कसे दिले! हा आमचा घोर अपमान आहे. आमची नालायकी, असमर्थता, यांचे हे प्रतीक आहे. मी ज्या अश्वनायकाला पाठवलं होतं, तो आहे कुठे? जिवंत आहे की मेलला आहे?" सेनाध्यक्षांनी जोरजोराने ओरडत आपला राग व्यक्त केला.

हा आरडाओरडा ऐकून तो अश्वनायक सेनाध्यक्षाच्या समोर येऊन उभा राहिला. त्याच्याकडे तीक्ष्ण नजरेने पाहून सेनाध्यक्ष म्हणाला, "त्याच्या आंगावर ना वस्त्र होतं, ना उपवस्त्र! किरकोळ, दुर्बळ दिसणारा तो माणूस, बीरपुरुषाच्या शूर सैनिकाला चककून जंगलात पळून गेला! त्याने आपले काही सैनिकदेखील मारण्याचं साहस दाखवलंय. किती लाजिरवाणी गोष्ट आहे ही! तुम्ही लोकांनी तर कहर केला आहेव. तुम्ही जिवंत कसे राहिलात?" काय? महाराजांना जर हे कळलं, तर ते आपल्या दोघांना फांसावर चढवतील, आहे ठाऊक?"

त्या अश्वनायकाने कांपण्या आवाजांत उत्तर दिलं, "सेनाध्यक्ष, तो कांही सामान्य माणूस नव्हता. दिसायला जरी साधा, अशक्त आणि प्रभावहीन वाटला, तरी तो अतिशय शूर बुद्धिमान व चतुर आहे. त्याचे अनुयायी तर त्याला महामंत्री म्हणून हाक मारतात. त्याचे कोशस्थ, त्याचा पराक्रम पाहिलात तर तो एक महाभारतातला योद्धाच वाटतो."

अश्वनायकाचे बोलणं पूर्ण होण्यापूर्वीच सेनाध्यक्षाने तार समकांत ओरडून सांगितलं, "बंद कर तुझं काव्य! गप्प बस! ताबडतोब पांच सैनिक बघावर ये आणि जंगलात त्यांना शोध. ते जिथे लपले असतील तिथून त्यांना शोधून काढ. तोपर्यंत मी या पर्वतावरचा किट्टा माझ्या ताम्यांत घेईन आणि वीरपुरुषाच्या होंडा त्या किल्ल्यावर फडकवीन. नंतर असल्या सैनिकांना घेऊन मी जंगलात येईन. माझ्या आज्ञेचं लागतीच पालन करा!"

अश्वनायक तिथून निघाला. परंतु तोपर्यंत स्वर्णाचारी बराच दूरवर गेलेला होता. वाटेत त्यांना एक सरोवर दिसलं. स्वर्णाचारी व समरबाहूचे अनुयायी त्या ठिकाणी थांबले. त्यांनी पाणी प्यायलं आणि उंटानादेखील पाणी पाजले. नंतर त्यांना चण्यासणी त्यांनी भोकळे स्तेडले.

असाच अर्धा तास गेला. समरबाहूचे दोन अनुयायी खाण्यासाठी फळं शोधू लागले. सरोवराच्या बाजूला येत असलेले कांही अस्वल वेचवारी त्यांना दिसले. हे दोघे अनुयायी पळतपळत स्वर्णाचारीकडे गेले व त्याला ही बातमी त्यांनी सांगितली.

"छान झालं, हे लोक दिसले ते! वा असल्या लोकांनीच आम्हाला समरबाहू महाराजांना कैद केलेलं होतं." त्याचोचारीने सांगितलं. तेपढ्यात अस्वलासारखा वेष केलेले लोक सरोवराजवळ येऊन पोचले.

त्यांच्यापैकी एवढा तिथे चरत असलेला उंट दिसला. तो पाहून तो म्हणाला, "बृकेशवरी माते, आता तूच आम्हाला बांघन." त्याने तो उंट इतरांना दाखवला.

दुसऱ्याच क्षणी स्वर्णाचारी व समरबाहूचे बांघोबा

अनुयायी झालीमधून "समरबाहू महाराज की जय" अशा गर्बना करीत बाहेर आले आणि हतांत भाते घेऊन त्यांच्या दिगेने सरसावले. त्यांना पाहून अस्वलवेचवारी हताश झाले व म्हणू लागले, "बृकेशवरी माते, तू हे काय केतल? आता आम्ही तर संपलोच आहोत." असं म्हणून ते पळून पंथ जाऊ लागले.

परतीच्या वाटेवर त्यांना खडग, जीवदत्त, समरबाहू आणि गुरू धलूक दिसले. स्वर्णाचारी-बद्दल त्यांनी सगळी माहिती दिली "स्वर्णाचारी तर किट्टा बांघण्याच्या कामात गर्ब असेल. तो कशासाठी आता इथे आला आहे? कांहीतरी अडचणीत तर तो सांपडला नसेल ना? आणि म्हणून इकडे पळून आलाय?" जीवदत्ताने आपली शंका प्रकट केली.

"स्वर्णाचारी अतिशय राजनिष्ठ आहे. असें असेल, कीं अस्वल वेषधार्त्यांपासून मला बांघवायला तो निशाला असेल नि इकडे पोचला

असेल." समरबाहूने मोठ्या साराधानी सुरुवात सांगितले.

असं बोलतबोलत ते सरोवरजवळ आले. त्यांना पाहून स्वर्णाचारी अतिशय आनंदित झाला. तो त्यांच्याजवळ पळतपळत आला आणि म्हणाला, "समरबाहू महाराज, क्षत्रिय वीरांनो, माझा आपल्याला प्रणाम." त्याने त्यांना वांकून प्रणाम केला.

"स्वर्णाचारी, किल्ल्यावर बांधकाम पूर्ण होण्यापूर्वीच तू अरण्यात फिरायला आला आहेस असं वाटतंय." जीवदत्त म्हणाला.

"क्षत्रिय वीरांनो, त्या किल्ल्यावर शत्रूंनी कबजा केला आहे. तो त्यांच्या ताब्यांत आहे. मी आणि समरबाहूचे सैनिक मिळून किल्ला राखायची धर्त केली. त्या प्रयत्नांमध्ये काही अनुयायी माले गेले." स्वर्णाचारीने दुःखी आवाजात सांगितले.

"आता किती अनुयायी शिष्टूक राहिले आहेत?" खड्गवमनने विचारले. "थोडे थोडे

नव्हेंबर २००१

आम्ही सोळाजण बाचलो आहोत. आमचे उंटही इथे आहेत." स्वर्णाचारीने उत्तर दिले.

"काय म्हणालास? किल्ल्यावर शत्रूने आक्रमण केलंय? किल्ल्यावर कबजा मिळवतय? हा कोण शत्रू आहे?" समरबाहूने दांतओठ खान, भिंशंवर हात फिरवत कर्कश आवाजात विचारले.

स्वर्णाचारीने सारा वृत्तांत ऐकवला.

सारी सविस्तर माहिती ऐकल्यानंतर समरबाहूने एक दीर्घ उतासा टाकला आणि म्हणले, "याचा अर्थ असा होतो की किल्ल्याबरोबर आपण जे घन एकत्र जमवले होतं, ते ही शत्रूच्या ताब्यांत गेल आहे. वीरपुरचे महाराज क्षमा करण्याच्या तापकीचे नाहीत. त्यांचा विश्वास लावताय पाहिजे. खड्ग, जीवदत्त, माझं हे बंधू तुम्हा दोघांच्या मदतीशिवाय पूर्ण होऊ शकणार नाही."

जीवदत्ताने क्षणभर विचार केला आणि नंतर तो म्हणाला, "समरबाहू, ज्यांनी आपलं राज्य गमावले आहे अशांच्यापैकी काही तू नाहीस. तर मग वीरपुरच्या राजाचा सूड उगवण्याचा प्रस्नच येत नाही. माझं तर असं मत आहे की या अरण्याच्या एखाद्या भागात तू आपल्या अनुयायांच्या बरोबर राहायला लाग. आणि योगी करून आरामात आरुध्य घेतव. यामुळे तुझ्या सर्व किता मिटतील."

समरबाहूने थावर कांहीही उत्तर दिले नाही. खाली मान घालून तो निमृटपणे उभा होता. तेव्हा स्वर्णाचारी मर्चेच म्हणाला, "क्षत्रिय वीरांनो, माझी एक विनंती आहे. यांच्या नांवावरून हे स्पष्ट समजतं, की हे एखाद्या मोठ्या क्षत्रिय घराण्यातले आहेत. अशा राजाकडे मंत्री बनून काम करायची माझी तीव्र इच्छा आहे. माझी खात्री आहे की

16

चांदोबा

जर तुम्ही मदत केलीत तरच हे शक्य होऊ शकेल. वीरपुरच्या राजाला या डोंगराळ प्रांतातून दूर पळवून सावता येईल. इथली पर्बजराजी व आसपासच्या जंगलांतली गावे, एकत्र करून त्यांचे राज्य स्थापन करणं शक्य आहे. आणि हे सगळं जमेल, फक्त जर तुम्हा लोकांची मदत मिळाली तरच!"

जीवदत्ताने खड्गवमनकडे बघत म्हणले, "खड्ग, यांना ही मदत आपण करणं योग्यच ठरेल." नंतर तो स्वर्णाचारी व समरबाहूकडे वळून म्हणाला, "प्रथम आपण वीरपुरचा सैनिकांचा सपाचार घेतला पाहिजे. आपले लोक त्यांच्यापेक्षा संख्येने कमी आहेत खरे, म्हणून त्यांचापारी स्तब्ध युद्ध करून जिंकण्याची आशा करायलाच नको. इतर कांहीतरी मानने हे शक्य होईल. त्यांच्यासाठी त्यांचे सगळे सैनिक गुरू भट्टकाच्या गुहेत बसले पाहिजेत."

"हे कसे शक्य होईल, जीवदत्त महाराज?"

स्वर्णाचारीने आपली शंका व्यक्त करीत म्हणले, "त्यांना एक मार्ग आहे. गुरू भट्टकाच्या शिष्यांपैकी दानंतीन शिष्य वीरपुरच्या सैनिकांच्या प्रमुखाकडे जालीत, आणि त्यांना सांगतील

की आपण सगळेचण त्या गुहेत सपलेलो आहोत. आपल्याला मारण्यासाठी ते त्या गुहेत प्रवेश करतील." एवढे सांगून जीवदत्त अचानक धांवला आणि नंतर गुरू भट्टकाला त्याने सांगितले, "भट्टक, कोणत्याही परिस्थितीत तुझे शिष्य तुझी आज्ञा पाळतीलच. अगदी खरंखरं तंग, हे म्हणणे बरोबर आहे ना? तुझे शिष्य गुरूची अंबवडा करणाऱ्यांपैकी तर नाहीत ना?"

हा प्रस्न ऐकून गुरू भट्टक संतापला व उठून म्हणाला, "महाराज, पवताच्या कड्यावरून जरी उडी टाकायला मी सांगितले तरी ते माझी आज्ञा पाळतील. आता इथे कांही फार उंच अरा डोंगर नाही. तेव्हा माझ्या शिष्यांपैकी कुणीही एकने तमीरच्या वृक्षावर चढावे आणि सर्वात वरच्या फांदीवरून स्वाती उडी मारली."

जीवदत्त 'नको नको' म्हणत होता तरी एक अस्वलवेषधारी पळत पळत आला. तमीरच असलेल्या मोठ्या वृक्षावर सरसर चढला आणि शेवटच्या फांदीवर पोचून विधूतच ओरडला, "गुरू भट्टक, माता शेवटचा प्रणाम स्वीकारावा." असं म्हणून त्याने खाली तोंड वळवून उडी मारली.

- क्रमशः

चांदोबा

17

नव्हेंबर २००१

फर्स्टकांसारणी पुरीमध्ये अनेक आकर्षणे आहेत. तुम्ही श्रद्धालू असाल तर जगन्नाथच्या मंदिराला तुम्ही भेट घालाच. तुम्हाला समुद्रकिनारा खूप आवडतो का? तर मग गोल्डन बीचला जायला विसरू नका. तुम्ही खूपच आहारा का? पुरीमध्ये तर तुमच्यासाठी खास खाना छानाच असतो.

भारतांतल्या सर्वात सुंदर समुद्रकिनार्यांपैकी एक आहे पुरीचा समार किनारा!

पुरीची मंदिरे जगप्रसिद्ध आहेतच. त्यापैकी सर्वात महत्त्वाचे आहे. बाराव्या शतकात बांधलेले जगन्नाथाचे देखणे मंदिर. त्याचे ६५ मीटर उंचीचे निमुळते शिखर फाच प्रेक्षणीय आहे. हे मंदिर नीलाचल टेकडीवर बांधलेले असून जगाचा अथवा भारताचा विष्णू थांना हे समर्पित केलेले आहे.

कोणते एके काळी कोणार्कच्या सूर्यमंदिराला असणारा ८ मीटर उंचीचा सूर्यस्तंभ मंदिराच्या प्रवेशद्वारापाशीच आहे.

वार्षिक रथयात्रा व जगांतला सर्वात मोठा खाद्यपदार्थांचे बाजार-आनंदबजार—ही जगन्नाथाच्या मंदिराची वैशिष्ट्ये आहेत. ३०,००० लोकांची गुलाब या मंदिरामुळे होत असते.

खरेदी करणाऱ्या तैशी पर्यटकांसाठी पुरी हे मोठेच आकर्षण आहे. सहान दगडी शिल्पे, लांबडी कोरीबकाम, शंखशिपल्यांच्या सुवकवस्तू, कापडावरची रंगीत चित्रकारी, व विविधरंगी कापडाच्या तुकड्यांनी सजोविले केलेल्या घरातूी उपयोगाच्या व शोभेच्या वस्तू इथे मुलक आहेत. पुरीला कसे जावे? मुंबईहून पुरी ६० किमी आहे, व कोणार्कपासून २५ किमी अंतरावर आहे.

तुमच्यासाठी एक स्थान

फक्त चौदा वर्षांखालील मुलांसाठी स्थान - III

१. रथयात्रेत जगन्नाथाच्या प्रतिमेवरून अन्नाचे त्याचे माऊ व बहीण कोण आहेत? त्यांचे नावे सांगा?
२. रथयात्रेच्या दिशेने वेताळ मुली एका आठवड्यातली २ चिमी अन्नपत्रिका भरणेला कसल्या मंदिरात वेताळ?
३. चौसर योगिनींची भारतांत चार मंदिरे आहेत, त्यापैकी ओरिसातले मंदिर कुठे आहे?

दिलेला ओळीवर तुमची उत्तरे सुवच अक्षराने लिहा. मागील विलेले कृपया भरा व तुमची प्रवेशपत्रिका खालील पत्त्यावर पाठवा.

Orissa Tourism Quiz Contest
Chandamama India Limited
No. 82, Dekance Officers Colony
Eskatathangal, Chennai - 600 097

नाव : .....
वय : .....
पत्ता : .....
पिनकोड : ..... फोन : .....

Winners picked by Orissa Tourism in each contest will be eligible for 3-days, 2-night stay at any of the OTDC Panthanias upto a maximum of four members of a family. Only original forms will be entertained. The competition is not open to CIL and Orissa Tourism family members. Orissa Tourism, Parjatan Bhavan, Bhubaneswar - 751 014. Ph : (0674) 412777, Fax : (0674) 430887, e-mail : ortour@sanchamail.in, Website : Orissa-tourism.com

वेताळ कथा

विश्वसेनची दिशाभूल

पवनकुमार
बेताळी

निघचयी राजा विश्वमर्क पुन्हा इगडाजवळ गेला. त्याने शाहाबख्श प्रेत घाली उतरवले आणि आपल्या खांबावर चढले. ती रम्यदृश्याच्या दिशेने चालू लागला तेव्हा प्रेतांत लवलेला वेताळ त्याला दृष्टात, 'राजाने, मी इतक्या वेळां तुला सांगतो आहे, तरी तू ऐकणारा नाहीस? मंदिरात या स्मशानांत जाण्याचे सहस्र कां करतो आहेस? तुला माहितच आहे की इथे भयंकर हिंस जनाचे आहेत; ही जाणत्याही क्षणीं तुझे मुकामानच करतील. एका

नव्हेंबर २००१

सत्रियाने तरी असला धोका पत्करून नये. एका सत्रियाना उचित ठरेल असा हा निर्णय नाही. तुम्हा हे कठोर परिश्रम पाहून मला तर असं वाटतं आहे की तू आपल्या राज्याचा विस्तार करण्याचा प्रयत्न करतो आहेस. त्याच्यासाठी मीही तेरा एकत्र जमवण्याचे प्रयत्न करतो आहेस. मंत्रज्ञांची मदत घेऊन धनसंपदा जमवतो आहेस. यण हे कधीही शक्य होणार नाही. हे एकत्रित दिवास्वप्नच राहील. तुला सोवण करून, तुला योग्य मार्ग दाखवण्याचे माझे कर्तव्य आहे. म्हणून तुला मी विश्वसेन नावाच्या एका राजाची गोष्ट सांगणार आहे. जेव्हा त्याच्या सत्त्या इच्छांची पूर्ति होणार होती. तेव्हा त्याने चंचलपणाने आपल्याच पायावर पांढा पाडून घेतला. केल्यासकल्या गोष्टीची मारी घाली. मला भीती वाटते आहे की तू देखील त्या राजाच्यासारखाच जेवढ्या क्षणी काहीतरी चूक करून जेव्हास, आणि तुझ्या सगळ्या आशीचे लपोंतर निराशेत होईल. तू आपला विचार, धोरण सुधार, जास्ती सावध

नव्हेंबर २००१

राहा, स्वतःचा विचार कर. नाहीतर तुझा सर्वनाश होईल. तुझा कवचा कमी होण्यासाठी राजा विषयसेनेची कथा लक्षपूर्वक ऐक." आणि नंतर वेताळाने पुढील गोष्ट सांगितली.

विषयसेन हा मैथिली राज्याचा राजा होता. त्याला शिकारीची फार आवड होती. किंवाहना. त्याला शिकारीचे वेड होते. राजकारभारांतल्या मत्वाच्या गोष्टीकडे तो लक्ष न देता सरळ शिकार करायला निघून जात असे. एकदा काही सैनिकांना सोबत घेऊन तो शिकारीसाठी म्हणून अरण्योत गेला. दोन दिवस त्यांनी बरेच निरनिराळे प्राणी मारले.

तिसऱ्या दिवशी राजधानीला परत येत असताना दोन दैनिक आपापसांत चर्चा करीत होते. ते राजाने ऐकून, त्यांच्या चर्चेत काही आश्चर्याचा उत्प्रेष होला. राजाला ते आश्चर्य पाहण्याची इच्छा झाली. त्याने लगेच आपल्या सैनिकांना सांगितलं, "सुन्ही सगळ्यांची माझ्याबरोबर पुढे जायची काही आवश्यकता नाही. मी इथल्या काही ऋषींचे दर्शन करायला जातो आहे. सूर्यास्त होण्यापूर्वीच मी इथे परत येईन."

त्या भावांन दोन वर्षे मागोमाग पावसाने दगा दिला होता. त्याकारणाने राज्यांत दुष्काळ पडला. परिस्थिती गंभीर झालेली होती. जनतेत हाहा-कार पाजला होता. अरण्योत जाताना राजाच्या मनात हाच विचार बघेवत होता. ही समस्या कशी मोडवयची हे त्याला सुचून नव्हते. तोच त्याच्या डोळ्यांसमोर एक माकडाचे छोटे पिल्लू झाडावरून खाली पडले आणि घाबरून व वेदनेने कळवळू लागले.

"विचारे पिल्लू-याची आई बहुधा मेलेली असावी. झाडावर उड्या मारीत हिंडण्याचे ज्ञान त्याला उदाप मिळाले नसावे. ठीक. आता मी याचा बरोबर घेऊन जाईन, आणि एखाद्या सैनिकाला याच्या पातळपोषणाची जबाबदारी द्यायला सांगिन." असं विचार करून पिल्लूला हातांत उचलल्यासाठी राजाने आपला हात पुढे केला तेव्हाच झाडावरून उडी मारून

चांदोबा

त्याची आई माकडीण जमिनीवर आली, तिने राजाच्या हाताला बोंबकारले आणि आपल्या पिल्लूला घेऊन ती पळून गेली.

या घटनेने राजा आश्चर्य झाला. थोड्याच अंतरावर चालून तो एक आश्रमांत पोचला. तिथल्या ऋषींनी राजाचे आदर्शवर्तकत्वागत केले आणि म्हटले, "राजन्, आपण शिकारीसाठी इतक्या दूरचा आला आहात, यण आपल्या चेहऱ्यावर काही आनंद दिसत नाही. याचं काय कारण आहे ते मला कळेल का?"

विषयसेनाने एक दीर्घ श्वास घेतला आणि माकडाची ही गोष्ट त्यांना सांगितली. माकडीणीने त्याला बोंबकारलं, हेही सांगितलं. आपली चिंता व्यक्त करताना राजा कधीला म्हणाला, "मनुष्याप्राणी बरं प्राण्यांवरून दया व सहानुभूति दाखवण्याची इच्छा करतो. असहाय्य प्राण्यांना मदत करावी हा माणसांच्या मनातला हेतू असतो. परंतु वपतावयता हवेखील अधिकार त्यांच्यापाशी राहिलेला दिसत नाही. परिस्थितीत तेज बदल होतो आहे. कोणाचेही भले करायचीदेखील इच्छा असली तरी माणसं यावरतयला लागली आहेत."

राजाच्या या विचारावर ऋषीने हसून उत्तर दिले, "महाराज, कोणत्याही विषयावर खूप गंभीर विचार-विनिमय करणारे अनेकजण असतात. आपापसांत कळसुलून खल करीत नसतात, अशा लोकपुर्वी आपण दिसत नाही. आपणदेखील कितीतरी निष्प्राप प्राण्यांची आजवर हत्या केली असेल. मारल्यानंतर त्या प्राण्यांच्या पिलांवर कोणती परिस्थिती ओढवेल याचा विचारदेखील आपण केला नसेल. ती पिल्लूही अजाण असताना कशी अनाथ होत असतील हे आपल्या लक्षांत आसं नसेल. त्या माकडाच्या पिल्लाबद्दल आपण इतके अस्फुर्य आहात. ही खरोखरच आश्चर्याची गोष्ट आहे ती समस्या भविष्यात गंभीर रूप धरून करील. आपण राजा आहात. जनतेचे रक्षण करण्याचा आपला धर्म आहे. चांदोबा

ही समस्या कशी सुटेल आणि दुष्काळांतदेखील जनतेचे संरक्षण कसे होऊ शकेल, याचा आपण कशी विचार केला आहे का?"

ऋषीवरचे हे कट्टु शब्द ऐकल्यावर राजाचा चेहरा त्रस्तला. त्याने जरा चांचलतच म्हटले, "ऋषियर, ही काही अगोळखी परिस्थिती नाही. चारपांच वर्षांत एखादे वर्ष पुंसा पाऊस पडला नाही की दुष्काल हा पडणारच. कित्येक वर्षे हे असं चाललेलं आहे. माझ्या पूर्वजांच्या राज्यातदेखील अशी परिस्थिती उमरेकवेळां आलेली आहे."

"मग त्याच्यावर दुसरा कोणता उपाय सांपडत नाही?" ऋषीने धास्वर आवाजांत प्रश्न केला.

काही क्षण विश्वसेन विचारांत पडला. नंतर आपलेभरतक लवचून त्याने ऋषीवराना प्रणाम केला व म्हटले, "यावर अवश्य उपाय आहे. ऋषियर! अधिक संपत्ती जमा करायची, सेनाबळ जास्त वाढवायचे, दुसरी राज्ये जिंकून आपल्या आधीन

21

नव्हेंबर २००१

लतायची त्यांच्या राज्यांतले धनधान्य व इतर सामुग्री आपल्या राज्यांत आणायची. असं केले तरच ही सत्तमच्या सुटेल, बुष्काळाचे निवारण होईल आणि प्रजा सुखी होईल."

"बा! किती चांगली कल्पना आहे आपली! याचा अर्थ असत होतो की धन व सैन्य यांच्या जोरावर आपण सम्राट बनण्याची महत्वाकांक्षा बाळगता आहात. जर आपला हाच हेतू असेल तर आपण एक काम करावे, इथून चार कोस अंतरावर उत्तरेच्या दिशेने गेलात तर तिथे आपल्याला चांदीचे पर्वत दिसतील. त्यांतली हरी वेथडी चांदी घेऊन आपल्या राज्यांत नेता येईल." कवीने हसत सांगितले.

विश्वसेनने कवीच्या सांगण्यानुसार उत्तरेला प्रयाण केले. तिथे त्याला सूर्यप्रकाशात चमचम करणारी चांदीचे पर्वत उरोछाज दिसले. आनंदून नाऊन तो स्वतःशीच म्हणू लागला, "अरे देवा, इतकी चांदी! ही चांदी राज्यापर्यंत वाहून न्यायला मला शेंकडी वाहने लागतील." तो तिथून फिरला.

नव्हेंबर २००१

22

चांदोबा

जवळच त्याला एका मुनीची सोपडी दिसली. त्यावेळेला ते मुनी अंगणात बसून एका हरिणीच्या दोन पाडसांसा कोवळी पाने भरवत होते. तिथूनच थोड्या अंतरावर ह्रीण बहरिणी आपल्या पाडसाकडे मोठ्या प्रेमाने पाहत होते. ते दृश्य पाहून राजाच्या मनाला मोठा धक्का बसला. तो विचार करू लागला, "बापरे, अशा निष्काप प्राण्यांना माण्यासाठी मी जंगलात येतो का? किती पापी आहे मी!" मुनीच्याजवळ जाण्यावर राजाच स्वकीच बाटू लागला. तेवढ्यांत मुनींनी त्याला पहिले आणि म्हटले, "राजन्, संकोच कसला! आपण यावे! इतक्या दारुवर आपण एकटेच, अंगरक्षक न घेता कसे काय आलात?"

विश्वसेनाने मुनींना आदरपूर्वक प्रणाम केला. मुनीपासून त्याला काहीही सफावच नव्हते. म्हणून त्याने चांदीच्या पर्वताची गोष्ट सांगितली आणि तिथे देवघाजे कारण सांगितले.

सारे काही ऐकल्यानंतर मुनीने राजाला नख-शिखान्त न्याहाळले, म्हटले, "राजन्, चांदीचे हे पर्वत पाहून तू फारच मोहून गेला आहेस. तू आणखी चार कोस उत्तरेला गेलास तर तिथे तुला सोन्याचे पर्वत दिसावला लागतील."

सोन्याच्या पर्वताची गोष्ट ऐकताच विश्वसेनच्या आनंदाना पूर आला, त्याने मुनीला वंदन केले आणि उत्तरेकडे तो पायीच निघाला. तिथे पोचल्यानंतर, त्याने सोन्याचे पर्वत पाहिले. ते अचर्जनिय दिसत होते. तो आश्चर्यचकित व आनंदित झाला होता. द्वयतिरेकाने तो ओरडू लागला, "माझे जीवन धन्य झाले आहे. सोन्याचे हे सारे पर्वत आता माझ्या मालकीचे झाले आहेत."

जवळच एक सरोवर होते, एक योगी त्यान काळून त्यातून बाहेर येत होता. त्याने राजाचे बोलणे ऐकले होते, त्याने आपल्या हातांतला दंड बर घेता आणि तो राजाला म्हणाला, "राजा, सोन्याचे ते पर्वत पाहून

तू जामतच संतुष्ट झाला आहेस, होय ना? अरे, पण हे वैभव त्या हिऱ्यांच्या खाणीपुढे कमीच आहे. त्या खाणी इथून चार कोसांवर तर आहेत."

"खरंच का? खेरीमहाराज?" असे म्हणून राजाने योग्याला प्रणाम केला. तिथे आणखी एक क्षणदेखील न थांबता, तो उत्तरेकडे चालायला लागला.

योग्याने सांगितल्याप्रमाणे त्या खाणी त्याला दिसल्या. सूर्याचे किरण त्या खाणीवर पडल्यामुळे त्याची चमक अप्रतिम दिसत होती. त्या हिऱ्यांच्यामधून सरपटत जाणारे सर्पही राजाला दिसले.

हिऱ्याच्या त्या खाणी पाहून विश्वसेनला हर्षबाध होण्याची वेळ आली. त्याचा आवाज कापत होता. तो स्वतःशीच बोलला, "माझे निष्ठासैनिक आपल्या एकएक बाणाने या दोनतीन सपना सहज मारू शकतील, हे सगळे महारूप मारले की मी हे सारे हिरे हत्ती व ऋंटांच्या पाठीवर लावून माझ्या राज्यांत घेऊन जाईन. आपले राज्य सधन व बलवान करीन. राजा सेनासामर्थ्यां मी इतके बाटवीन की मी आसपासची राज्ये माझ्या ताब्यांत घेईन. सगऱ्या देशांचा मी सम्राट होईन आणि चांगले राज्य करीन. माझी सगळी स्वप्ने साकार होतील. माझ्यापेक्षा थोडे वा जगांत कुसा कुणीही नसेल."

गितांत अचानक एक धीरगंभीर आवाज कानावर पडला, "राजन्, तुझ्यापेक्षा अधिक संपन्न, तुझ्यापेक्षा अधिक भयवान, तुझ्यापेक्षा अधिक मलन व्यक्ती या जगांत अनेक आहेत. त्यांच्यापेक्षा मीही एक आहे. हे शब्द ऐकताच राजा विस्मयलेन चमकला.

क्षणांतच एक दिव्य, तेजपुंज अशी आकृती राजासमोर उभी राहिली. राजा भारल्यासारखा होऊन स्तब्ध उभा राहिला.

त्या तेजस्वी व्यक्तीने गंभीर आवाजात म्हटले, "तुम्ही सारी स्वप्ने साकार होत आहेत ना? चांदी, चांदोबा

सोने, हिरे, तुझ्या राज्यांत तू घेऊन जावपे ठायतो आहेस, इतर राजांशी युद्ध करून त्यांना पराभूत करून त्यांची राज्ये तुला जिंकायची आहेत, तुला सम्राट व्हायचे आहे. पण तू हे चिंतन सत्य दिसतले गेला आहेत की या युद्धाच्यामुळे अपार धनंनारा होईल, अनेक निरपराध मरण पावतील. याचा तू जरासुद्धा विचार केला नाहीस ना?"

त्येवर विश्वसेनने न घाबरता विचारून उत्तर दिले "हे महापुरुष, आपल्याला माहीत आहेच की? राज्याचा विस्तार करणे ही कोणत्याही क्षत्रियाची आकांक्षा असतेच. हा क्षत्रियधर्म आहे. दानिय याच्यासाठीच जगतो आणि याच्यासाठीच मरतो."

त्या तेजस्वी पुरुषाने प्रंदमित करून सांगितले, "ज्यामुळे जनतेचे कल्याण न होत नुकतानाच होत, तो धर्म होत नाही. प्रत्येक शासनकर्ता क्षत्रिय धर्माच्या वांनाखाली जेव्हा इतर राज्यांत स्वारी करतो, त्यावेळेला त्या राज्यांतल्या प्रजेची अवस्था किती दयनीय असते, ते कोणत्या संकरांना सामोरे

23

नव्हेंबर २००१

जातान, हे तुला माहीत नाही? ती सारी तुमच्या हजमतेनी खेळणी बनतात, निमेल प्यादी होताना. राजान, मी तुला एक आशीर्वाद देतां तू पुढील यशवंत होऊन सम्राटपद मिळवशील, किंवा तुझ्या राज्यत भविष्यांत कोणीही दुष्काळ पडणार नाही या दोन्हीपैकी एक गोष्ट तुझ्या मनःसारखी होईल' अस म्हणून तो तंजळी पुरुष अन्धधान पावला

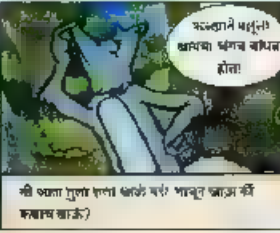
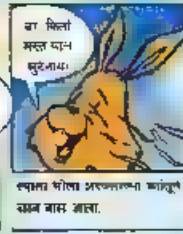
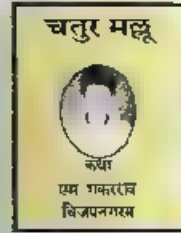
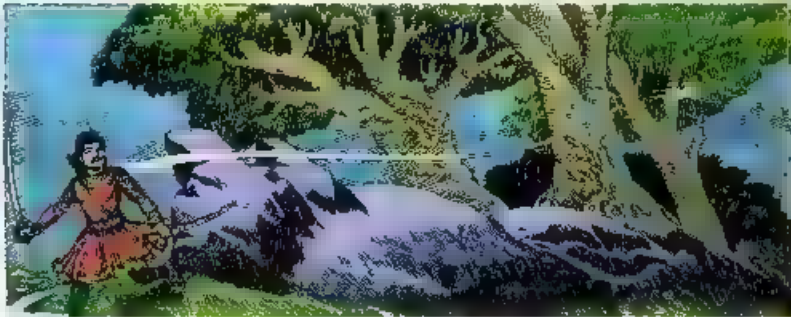
राजा लगेच माने फिडला व जियें त्याचे सैनिक त्याची वाट पहात थांबले होते तिथे पात गेला मात्र बाबलेले त्याने आपल्या भागाविले न जाऊ दुसरा मार्ग निघडला सैनिकाच्या नळावर पोंचल्यानंतर राजाने त्याला यागितले. आजपासून तुम्ही सर्वांनी आपापशी आयुधे परी सुखित ठेवायची आह्मने यानंतर तुम्ही प्रत्येकांनी राज्यातच्या एकेक गावधान जाऊन तिथल्या दुष्काळी परिस्थितीची खरी माहिती मला वेळोवेळी देत राहायचे आता आपण राजधानीला परत जाऊ या

विश्वसनेनी ही कथा सांगून वेताळाने राजाला निघाले "राजान, विश्वसनेची दीर्घकाळ इच्छा होती की आपा धनसंपत्ति जमनामी आणि तेजमत्त वाढवावे, इतर राव्यावर आक्रमण करून ती राज्ये जिंकायची त्याची इच्छा होती तरी त्यात संपत्ति सांपडली त्या तेजमती पुरुषाने त्याला आशीर्वाद देऊन देला परंतु सम्राटपद किंवा राज्यातला

दुष्काळ नाहीसा करणे यातली एकच इच्छा त्या आशीर्वादातून पूर्ण होणार होती राजा उर महत्वाकांक्षी होता तर पुढांत जिकण्याची इच्छा त्या आशेवदामुळे त्याने का मागिली नाही" माझ्या या शकाचे समाधान करणारे उत्तर नुला ठाऊक जसूनवेलीव लूणस बसवाम तर तुझ्या मस्तकाची शंभर शकले होऊन पडतील "

त्यावर विक्रमाकाने आ दिले, "त्याच्या मनात धन व कीर्ति मिळवण्याची आकांक्षा असले त्याच्या मनात मानवदा, दया, सहानुभूति न्या सवेदनापरित भावना नसतत असे नाही. माकडाच्या पिल्लाला जीवदान इश्याबाबत किंवा कधी हुरिणाच्या पाउसाला भयन होते, ते पाहून राजाच्या मनातले पौमल भाव जागृत झाले त्यावरून आपल्याला स्पष्ट कळत की राजा विश्वसनेच्या मनात इयाजुषणा वर कुठेतरी लपलेला होता यद्धाचे जे भयंकर परिणाम होतात त्याच्याकडे त्या तेजसवी महापुरुषाने कटु सत्य भाष्य केलेले होतेच त्यातले कटु सत्य त्याने राजाला जाणवून दिले त्यामुळे राजाने जनतेच्या कल्याणासाठीच काय करणाराच निर्णय घेतला त्याने घेतलेला निर्णय अगदी बरोबर आहे जनतेसाठी त्याने आपल्या आकांक्षा त्याग केला

राजाचे मीन भंग झाले, आणि वेताळ पुन्हा जवासरित अदृश्य झाला व आडावर जाऊन बसला

ते त्या हाताळत असत तेव्हा गोशालाने महावीराला त्याच्या लबाबाची ओठवण करून दिली तो म्हणाला, 'हे पाह, आता तुझ्या कळ्याची फुले काही झालेली नसतील बरो'.

"अस वाटत तुला." महावीराने नवल वाटून प्रश्न केला.

"माझ्या बाटण्याचा प्रश्नच येत नाही माझी खात्री आहे." गोशालाने अर्मपणं सांगितले.

दोघेही त्या संगलबळ रांगले आणि काय आश्चर्या बल जिथे उपटून टाकलेत हाती तिथेच तिने मूळ घेतले होते. रात्रभा पोऊस पडला होता आणि त्या संगळ्या कळ्या उमलून त्याची सुंदर फुले होत होती.

महावीराने त्या फुलांकडे बोट दाखवले पण तो पुढे काहीच बोलला नाही. गोशाला अतिशय अगम्यस्थ झाला, त्याने महावीराशी भाडण करून काढून आकाशाखड करीत तो म्हणाला 'जेर प्रत्येक गंध उगोदरच ठरलेला असतो, तो आपल्या

करण्याचा काहीतरी उपयोग आहे का? मग या असल्या बापुच्याचा अर्थ तरी काय?' तो परतपरत नच उगळत राहिला आणि मंतर महावीराला मांडून तो निघून गेला.

त्यानंतर तो महावीराला पाण्यात घातून लगला महावीर जे काही बोलले ते सगळे खोचून काढण्यात तो आपला संगळा बोट घेतून लेगला एकदा तर त्याने काहीतरी चोटूक करून महावीराला मागण्याचाही प्रयत्न केला होता परंतु सद्वर्तनी महावीराची पुण्याई खबरदस्त होती. त्याच्याच्या त्या करणीचा काहीही अणाय होऊ शकला नाही. अलट जी बाईत शक्ती गोशालाने महावीरावर सोडली होती ती उलटून गोशालावरच आदळली. गोशाला आगारी पडला, त्याला वेड लागले आणि तो लौकच मंता.

एखाद्याचा मन्म करत गेले तर आपल्याच आयुष्याची बुद्धिशा कशी होते ते पाहू ना!" देवनाथानी ज्ञानार्थ सांगून आपली कथा संपवली.

नव्हेंबर २००१

देवी भागवत

शुकाने विवाह न करण्याचा हट्ट धरला होता. म्हणून व्यासानी स्वतःच रचलेली देवी भागवत कथा शुकाला सांगितली.

तत्काल भागवतच्या रूपाने विष्णुभगवान यज्ञाच्या पहावर पडले होते. ते विचार करू लागले, 'मी इदं ब्रह्मक वनून कां आलो आहे? माझी सृष्टी कृषी निर्माण केली? हे सर्व सविस्तर मला कसे समजेल?' विचाराने पडलेल्या ब्रह्मक रुपी विष्णूला पाहून देवीच्या मताने दया उत्पन्न झाली. तिने त्या ब्रह्मकाला अर्धा शतक ऐकवला आणि म्हणजे, 'शक्त सर्व काही सांग आहे. याचा अर्थ समजून घेतोलास. तर तुला तुझ्या सर्व प्राजाची उत्तर मिळतील.'

विष्णूनी तो श्लोक ऐकून परतु तगेच त्याच अर्थ कोही त्यांच्या ध्यानाने आला नाही.

म्हणून तो अर्ध शतक त्यानी पुन्हा पुन्हा म्हणायला सुरवात केली. योजयाने वेळाने महादेवी त्यांच्यासमोर प्रकट वाली, तिच्या चांदी हाताने शाख,

यज्ञ रुदा पद्म ही सारी आयुर्ही होती. तिने उत्तम भजारी बख नेसले होते. तिच्या साऱ्या शक्ती तिच्याबरोबर आलेल्या होत्या.

महादेवीला पाहून ब्रह्मक रुपी विष्णू घानायले त्याच्या मुखाने शब्द उमटले. देवी त्यांना म्हणाली, 'पायेच्यामुळे तू पला विसरला होनास. आता तू तगुणरूप धारण कर, मी सत्यशक्ती आहे. तुझ्या नाभिकमलासून ब्रह्माचा जन्म होईल. तो स्वर्गाची जांऊन लोकसृष्टी निर्माण करील. त्या सृष्टीवर तुझा अधिकार चालेल. त्यावेळी ब्रह्मदेवाच्या दोन भुय्यामये प्रेत्यामुळे रक्षा जन्म होईल. तो रक्षकत्व नपश्चर्या करील. त्या तपाचे फळ मिळून तो सगुण होईल. तालयकाल आला की ब्रह्मान निर्माण केलेल्या संसाराचा तो नाश करील. माझी मदत घेऊनच तू रगाचे पालनधेपण करू शकशील. तेव्हा मादया सत्यशक्तीशी तू पांढरप करून घे आणि तिची शक्ती जाणून घे. मी मदत तुझ्या हृदयस्थानी राहीन.'

३ देवी भागवत - सुदर्शनची कथा

त्यावर विषणूने महादेवीला विचारले, "मी अर्धा श्लोक ऐकला, आपण सांगा की मी तो कसा ऐकला आहे?"

"तुम्हाला समुपलब्ध पाहता आहोत, जिने तुला हा अर्धा श्लोक ऐकवला, ते होते देवीचे निर्गुणरूप. हा श्लोक म्हणजे भागवत नांवाचा मंत्र आहे. त्याचे पठण करणाने सर्व गोष्टी शुभदायक होतात." देवी म्हणाली.

त्या मंत्रा या बलाचे विषणूने मधुकैटभरासमांचा वध केला. त्या राक्षसांच्या त्रसने शयभीत झालेल्या ब्रम्हाला या मंत्राचा प्रभाव सांगितला. पुढे ब्रम्हाने नारायणा, न नाराणी व्यासाला, ब्रम्हा मंत्राचा उपदेश दिला. व्यासने हा उपदेश शुक्ला देवाना सांगितले, "मी याची रचना स्वित्तर रूपांत अनेक सहिताम्यून केलेली आहे.

गौतम व इतर मुनीना सूताने शुक्लची कथा सांगितली. त्यानंतर सर्व मुनींनी सूताला देवीची कथा सांगायी म्हणून विनंती केली.

अथर्वशास्त्राची रचना देवांनी राजधानी होती. धुवसंधी नांवाचा राजा तिथे राज्य करीत होता. त्याला

नव्हेंबर २००१

मनोरमा य सीतावती नांवाच्या दोन बायका होत्या. मनोरमाच्या मुलाचे नांव सुदर्शन होते, व सीतावतीच्या मुलाचे नांव शत्रुजित होते. एक दिवस धुवसंधी शिकार करत असताना तिहाने त्यावर झडप घातली. दोघांत झटपट होताना शेवटी दोघेही मरण पावले.

मनोरमाचे यहीन वीरसेन कॉलिंग देशाचे राजे होते. आपल्या बांयल्याच्या मृत्यू झाला आहे, ही बातमी कळताच आपला नातु सुदर्शन याला भेटण्यास तिथे गेले. त्याचप्रमाणे शत्रुजितचे आजोबा सुधाजित हे उज्जयिनीहून तिथे आले.

आता सुदर्शन राजा होणार कीं शत्रुजित? याविषयी दोघांच्या मातांमध्ये मतभेद झाला. त्यांच्यात शत्रुच निर्माण झाले व ते इतके विकोपाला गेले कीं सुधाजितने वीरसेनास हार मारले.

आपला मुलगा सुदर्शन याला घेऊन मनोरमा भद्राजांच्या आश्रमात आली. भद्राजांनी दोघांचे स्वागत केले, त्यांना आश्रय दिला व शत्रूपासून त्यांचे रक्षण केले. सुदर्शनला त्यांनी अनेक विद्या शिकवल्या. तो योग्य वयाचा झाल्यावर महादेवीने तयार स्वर्णामधे दर्शन दिले व त्याला अस्त्रविद्या शिकवली.

या काशीराजाची कन्या शशिकला अत्यंत रूपवान होती. सुवाहू या तिच्याशी विवाह करावा अशी सुदर्शनची इच्छा होती. त्याचप्रमाणे सुदर्शनशीच विवाह करावा असा शशिकलाचाही निश्चय होता.

सुवाहूने आपल्या मुलीचे, शशिकलेचे स्वयंवर होईल. अशी घोषणा केली, अनेक देशांचे राजे काशीला आले. परंतु सुदर्शनशिवाय इतर कुणारीही विवाह न करण्याचा शशिकलेचा निर्णय ठाम होता.

राणीने आपल्या मुलीला समजावले, "मुली, कितीतरी राजे तुह्याशी विवाह करण्याच्या इच्छेने इथे आले आहेत. अशा वेळेला तुला हा खट पोच नाही. सुदर्शन खेरीज कुणारीही विवाह करणार नाही

52

चांदोबा

हे या प्रसंगी अनुचित मत आहे. त्यामुळे आपण संकटांत सापडू. आलेले सारे राजे आपले शत्रू होतील. मुळात सुवात होईल. आणि आपण त्यांच्यापुढे दुर्बल ठरेल. तू स्वयंवराला मंडपात अचरम बायला हवेल. जर तू सुदर्शनशीच विवाह करण्याचा हट धरलास, तर कुडाजित त्या सुदर्शनच्याबरोबर तुला, मला आणि तुझ्या बहिनांना देखील हार मारील. कारण तो फार शूर व बुद्ध आहे." तिने मुलीला खूप सांगून पाहिले. तिच्या सांगण्यामध्ये मुलीबद्दल मायाही होती, आणि धोक्याची सूचनादेखील होती.

परंतु शशिकलाने इतर कुणारी रावाशी विवाह करण्यास मरळसरळ नकार दिला. तिने आपल्या पित्याला स्पष्ट शब्दांत सांगितले, "तुम्ही या राजांना धाबता आहात. तसें जर असेल तर तुम्ही एक गोष्ट करा. सुदर्शनशी माझा विवाह करून घ्या, आणि आम्हाला कन्याच्या सौम्यरूपी पौत्राच्याच व्यवस्था करा. जर सुद्धा पेटलेच तर सुदर्शन इतर राजांचा पराभव करतील."

"हे बघ पोरी, अनेकांशी एका वेळेला वैर पत्करणे हे धोक्याच आहे या सर्वांच्याविरुद्ध लढणे ही काही सोपी गोष्ट नाही. समज, मी तुम्हाला रथांत बसवून सीमसार बरी केले, तरी हे कुठे लोक तुम्हाला घेऊन गेल्या टाकतील, त्यांची काय खावी देता येणार? अशा वेळीं तुम्ही काय करू शकाल? मला एक उपाय सुचला आहे. स्तिच्या विवाहाच्यावेळीं जसा पण लावला होला, तसा आपण लावूया. त्या परीक्षेत जो हा पण जिंकेल, त्याच्याशी तू विवाह कर." सुवाहूने मुलीला सांगितले.

"पण शत्रुसमस्या थोडीच सुटणार आहे? पण जिंकणाऱ्या रावाशी इतर राजे लढायला तयार होतीलच ते थोडेच गप्प बसतील? कोणत्याही परिस्थितीत युद्ध टाळणे असा शक्य होणार नाही. तुम्ही महादेवांचा विस्वास देवा आणि सुदर्शनशी माझा विवाह करून घ्या." शशिकला म्हणाली. तिचा

चांदोबा

निर्धार पातून सुवाहूने तिची योजना म्यीकरली.

सुवाहूने गुप्तपणे विवाहाची सारी तयारी सुरू केली. त्याने सुदर्शनला बोलावले, व शास्त्रोक्त कन्यादान केले. आपल्या जांभयाला त्याने दोनशे रथ, हजारों घोडे, शेंकडों हत्ती आणि इतर वृत्त्यवान भेटवस्तू बरदाक्षिणा म्हणून दिल्या. त्याने नवी विडीण मनोरमेला त्याने म्हटले, "देवी, आजपासून माझी मुलगी आपल्या पुत्राची सहधर्मचारिणी झाली आहे, आपण तिची प्रेमाने काळजी घ्यावी."

मनोरमा संतुष्ट होऊन म्हणाली, "महाराज, राज्य नसलेला माझा पुत्र - आणून महाराज असूनही त्याच्याशी आपल्या मुलीचा विवाह लावलात. आपल्यासारखे थोर मनाचे उत्तम पुरुष जगांत फार थिरळ असतात. आपल्या कन्येची जबाबदारी आपल्यावर आहे आणि आमची जबाबदारी आपल्यावर आहे."

त्याच सुवाहूने उत्तर दिले, "देवी, आपला पुत्र राज्यविहीन आहे असे आपण का समजता? माझे राज्य त्याचे नाही का? माझी सारी सेना त्याची आहे.

53

नव्हेंबर २००१

आपण असे कवारावी मानवे की कुणी राजा आहे तर कुणी सेवक असतो? जगदंबा आपल्या पात्रूला आहे तेव्हा आता आपल्याला कशाचा भिती असण्या हवी?"

"किती महत्वाची व प्रसन्न गोष्ट आपण सांगितलीत. आपले स्वैच कल्पणच होईल. आपण आपल्या देशाचा राज्यकारभार सांभाळावा. जगन्मातेची कृपा असली तर माझ्या पुत्राला त्याच्या पित्याचे राज्य पुन्हा प्राप्त होईल. नशिवाचे जर आश्चर्याचा शाय दिली तर मातीला हात लावला तरी त्याचे रोमने होईल. अशा वेळेला आपण जेजे करतो, त्याचा परिणाम चांगलाच होतो. सर्वजण आपल्याला मदत करायला पुढे येतात. आता माझ्या मुलाचा चांगला काळ आला आहे. त्याचं काहीही बाईट होणार नाही." मनोरमाने विश्वासपूर्ण आवाजात म्हटले.

सुबाहुने गुप्तगणे मुलीचे लग्न लावून दिले आणि जेव्हा मुलीला व जांभ्याला निरोप द्यायची वेळ झाली, तेव्हा काही लोकांनी येऊन सांगितले की आता

वधुवराना निरोप देऊन त्यांची पाठवणी करून नका. शत्रू पाहिल्याच संपून त्यांचा नाश करण्यासाठी तयार झालेला आहे.

सुबाहु राजा अनुभवी होता. या बातम्यांतला खरोपणा त्याला माहित होता. म्हणून मुलीला व जांभ्याला निरोप देण्यास त्याचे मन तयार होईना. तेव्हा सुदर्शनने त्यास सांगितले "महाराज, आपण आमची पाठवणी करताना जजिनात चिंता करू नये. जेव्हा देवी माझ्या बाबुने रक्षण करते आहे, तेव्हा हे सारे राजे एकत्र असले तरी माझ्या केसांसाठी ते धक्का लावू शकणार नाहीत."

काशीराजाने आपल्या जंजनात अगणित रॉपली दिली आणि रोमनेसहित तो स्वातः त्यांच्याकडून गेला. अर्ध्या वटेवरच त्यांची चार पाहिले इतर राजे लपून बसले होते. त्यांनी द्या सर्वांना पाहिले. "तो पाहून रथ तोच सुदर्शन आहे. तो पत्नीसमवेत येतो आहे. चला, त्याचा समूह नारा करू या." त्यांच्यापैकी एकजण म्हणाला.

सुबाहुने शत्रूंच्या राजांना धोपवून घेतले. सुदर्शन मंत्राचा जप करू लागला. त्याने देवीचे ध्यान केले. त्याच वेळेला शत्रुजित व युधाजित त्यांच्यावर चालून आले. सुबाहुने आवेशाने शंख फुंकला आणि युधाजितवर दणांवा मारा केला, दोघांच्यात घनघोरा युद्ध झाले.

तितस्थानत देवी जगदंबा आपल्या दिव्य स्वरूपात, अनेक श्रभावी आयुधांसहित, पुष्पशालासहित, सिंहावर स्वार होऊन तिथे प्रत्यक्ष उपस्थित झाली. देवीला पाहून सुदर्शनचे मन आनंदाने भरून गेले. शरीर पुलकित झाले. त्याने आपल्या सासऱ्याला देवी दाखवली आणि सुदर्शन म्हणाला, "अता आपल्याला कसलीही भीती येलेली नाही." आणि तो त्यातून खाली उतरला, आपली पत्नी व सासरे यांच्यासहित त्याने देवीच्या पदकमंडलांना सादर प्रणाम केला.

देवीचा सिंह पाहून हवी विषयले. ते घाबरून

ओरडलागले. त्यांना पाहून सिंह गर्जना करून लागला. त्याच वेळेला जोशाचा वारा सुटला. मनंतल्या मनांत सगळे रावें भयभीत झाले. भांबावून जाऊन ते जाणच्या जागी खिळल्यासारखे उभे राहिले व निस्तेज दिसू लागले.

तेव्हा सुदर्शनने सेनापतीस सांगितले, "महादेवी आपल्या पाठीशी आहे. तुम्ही निःशक मनाने शत्रूंच्यावर हल्ला द्या. आपल्या सेनेला तशी आशा द्या."

काशीराजाची सेना राजांच्यावर चालून गेली. तेव्हा युधाजित त्या निमूषणें उभ्या असलेल्या, संप राजांना म्हणाला, "सुबाहा खीला सिंहावर स्वार झालेला पाहून तुमची गर्ति भ्रष्ट करी झाली? एक अयोग्य व्यक्ती एका खीला आपल्याकडून घेऊन आला आहे. तुम्ही तर रावें आहात. राजे असून इतके भयायलात? ने देखून एका अमला खीला पाहून? व्हा पुढे! सुदर्शनला कांही क्षणांतच आपण मृत्युलोकाची वाट दाखवू आणि राजकन्येला आपल्याकडे ओढून आणू." असं म्हणून युधाजितने आपला नटू शत्रुजित याला बरोबर घेतले व तो सुदर्शनशी लढायला पुढे ससावला.

त्यावेळेला देवीने सगळ्या राजांना आपले वेगवेगळ्या आकारात दर्शन दिले व ती एकटीच खर्वाशी लढत राहिली. जोकरच युधाजित व शत्रुजित बाण लागून खाली पडले व मरण पावले. सुबाहुच्या डोक्यात आनंदश्रू ताळत होते. त्याने पराशक्तीचे स्तुतीस्तोत्र म्हटले. नंतर त्याने देवीला म्हटले, "माते, तुझे दर्शन झाल्यामुळे मी धन्य झालो आहे. माते, तू माझ्या हृदयात सदैव राहावेस म्हणून शाश्वत रूपांत तू काशीमधेंच राहावेस. मला इतर कुणाच्या सहानुभूतीची आवश्यकता नाही. असं म्हणतात की जोपर्यंत भूमीचे अस्तित्व असेल, तोपर्यंत काशीनारीही असेल. जोपर्यंत काशी आहे, तोपर्यंत तू इथेच राह. काशीला व मला शत्रूंच्या

चांदोबा

भितीपाहून सुरक्षित ठेव. मी फक्त हाच वा तुझ्याजवळ मानतो आहे."

महादेवीने त्याची ही मागणी मान्य केली. त्यानंतर सुदर्शनने महादेवीची आराधना केली. त्याने देवीला विचारले, "माते, आता माझे कर्तव्य कोणते आहे? मी आता कुठे जाऊं? मी स्वतः असमर्थ आहे, परंतु तुझी मदत असल्यामुळे मी कोणतेही कठीण तक्ष्य सध्य करू शकून असा मला विश्वास आहे. आता यानंतर माझे कर्तव्य काय आहे हे पला समजावून सांगण्याची माझावर कृपा करा."

यावर देवीने सांगितले, "जाता यानंतर काय काय करायला हवे आहे? आपल्या पत्नीसह अयोध्येला जा, सिंहासनाचा वसून न्वायाने राज्यशासन चालव. मी तुझे रक्षण करीत राहीन, प्रत्येक अष्टमी, नवमी, चतुर्दशीला माझी पूजा करीत राहा. मला शरत्काल अतिराग आवडतो. नवरात्री पूजा तू करीत जा. माघ, चैत्र, आश्विन, आषाढ महिन्यांत माझे उत्सव नियमितपणे करावेत." असं म्हणून ती अदृश्य झाली.

55

नव्हेंबर २००१

त्यानंतर एकएक राजा पुढे आला व ज्यात-हेने देवी, देवता इद्राला प्रणाम करतात, त्याप्रमाणे ते सुदर्शनला प्रणाम करू लागले आणि शंभदेवीची स्तुति करू लागले. सुदर्शनला आपला चक्रवर्ती राजा म्हणून त्या सर्वांनी स्वीकारले.

सुदर्शन अयोध्येला पौष्पण्यापूर्वीच तिथेही यार्ता पोंचली होती. म्हणून मंगलवाद्यांसहित मंत्री त्याचे स्वागत घराघरात आले आणि सुदर्शन व त्याची पत्नी शशिकला यांना त्यांनी स्वयंनाने नगरात नेले.

सुदर्शन आपल्या सावत्र मातेकड गेला. ती आपल्या पुत्राच्या मृत्यूबद्दल विषाप करीत होती. त्याने सावत्र मातेला सांगितले, "माते, आपल्या पुत्राला व पित्याला मी मारले नाही. महाशक्तिने त्यांचा संहर केला. त्यांनी जी पापे केली त्याबद्दल तू फौ कुःखी होते आहेस?"

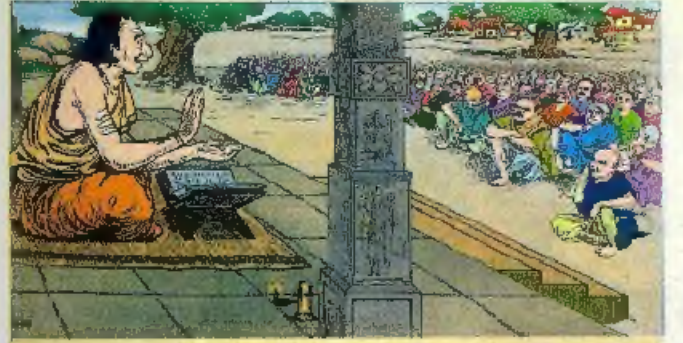
आपण मला आपला पुत्रच मानावा. मी नेहमी आपली सेवा करीत राहीन. मी जेव्हा लहान होतो, तेव्हा आपल्या पित्याने लोभापायी, पापी हेतूने मला नियमित केले. हे तर मी केवळ माझे दुर्भाग्य मानतो. जेव्हा माझी माता दुःखी अस्त-व्रणाने मला घेऊन अरण्यांतून जात होती, तेव्हा चोरांनी आमची

चीजवरतू लुटली.

नंतर गंगेच्या कांठी असलेल्या ऋषींच्या आश्रमांत आम्हाला आश्रय मिळाला. त्यांच्या अनुग्रहाच्या बळावरच मी आज मोठा होऊ शकलो आहे. आता माझ्या मनांत कुणाविषयीही द्वेष नाही. कुणाबद्दलही शत्रुभावना नाही."

त्याचे बोलणे ऐकून लीलावती लजित झाली, व त्याला म्हणाली, "मी नको नको म्हणत असताना देखील माझ्या पित्याने तुझ्याशी अन्याय केला. आणि ते एकटेच नव्हे तर माझा मुत्रही त्यामुळे मरण पावला. तुम्ही माता माझी घोरती भगिनी आहे, आणि तू माझ्या सख्ख्या पुत्राप्रमाणेच आहेस जसे मी आता समजते आता मी कशाचा चिंता करू? तू त्यांच्या मृत्यूला कारणीभूत झालेला नाहीस हे मला ठाऊक नाही का?"

सुदर्शनने नंतर आपल्या शंभ्यांच्या मदतीने एक सुवर्णसिंहासन निर्माण केले. त्यावर जगदेवेच्या मूर्तीची स्थापना केली, तो रोज त्या मूर्तीची पूजा करू लागला. राज्याभिषेक झाल्यानंतर त्याने दीर्घकाल मोठ्या सुखासमाधानाने राज्य कारभार चालवला.

रिकामपण

राज संध्याकाळी राघव गांवातल्या मंदिरात जात असे आणि तिथे आलेल्या भक्तांसमोर पुराण सांगत असे. कुणाला कांही शंका असली तर तो नीट समजावून सांगत त्यांचे शंका निरसन करीत असे. भक्तांच्या प्रश्नांची उत्तरे देऊन त्यांना मार्गदर्शन करण्यात त्याला खूप आनंद होत असे. म्हणून तो त्या विष्णूची बरी संध्याकाळच्या पुराणकथेची तयारी करण्यांत गर्क होता. संध्याकाळी जे कथानक श्रोत्यांना सांगायचे, त्याचा एकवार पुन्हा विचार तो करीत असे. त्यामुळे श्रोत्यांच्या शंका त्याला समाधानपूर्वक सोडवता येत.

राघवची पत्नी सीता कापसाच्या वाती करीत असे. त्या विकून जी थोडीफार रक्कम हातांत येई, ती एका पेटीत जमवून ती सुरक्षित ठेवीत असे.

त्यांना तीन मुलगे होते. थोरला मुलगा कौशिक होता आणि त्याच्या कामान फारच हुशार होता.

त्याची पत्नी कमला दिवसभर घरकामांत गुंतलेली असे. दुसरा मुलगा ब्रजलवापैकी कागशीर होता. कुमारच्या पाठचा निसरा मुलगा नरसिंह धरामणच्या मोठ्याथोल्या बागेचे माळीकाम करीत होता. त्या बागेत नुसतीस फळांची झाडे नव्हती, तर अनेक प्रकारच्या भाज्या व फुलांची झाडेही होती. त्याचे उत्पन्नही रोज चांगले येत असे, तो बियतभर पैदनत करीत असे.

सारा गांव राघवचा संसार किती आदर्श आहे असं कौतुक करीत असे. बऱ्याच लोकांचे असे म्हणणे असते, कीं प्रत्येक घरांत जर अशी कामामधे व्यग्र असण्याची वृत्ती असली, तर घरांतल्या मंडळींमधे एकी असते व मनही शांत असते. एकमेकांविरुद्ध तक्रारी कलत्याची फारशी वेळ येत नाही.

राजराच्या गांवातल्या माधवचा परिवार वाच्या अगदी विरुद्ध प्रकारचा होता, त्या घरांत रोज

साससुनेचे भांडण, भावाभावांच्यात कुरबुर होत होती. आणि हा रोजचाच प्रकार सर्वांना ठाऊक होता. एकदिवसदेखील माधव शांत मनाने घरांत बसू शकत नव्हता.

राधव हा माधवचा दूरचा नातलग होता. माधवने राधवच्या संसाराबद्दल खूपवेळा चांगले ऐकलेले होते. घरांत इतकी माणसे मिळूनमिसळून राहू शकतात आणि एखाद्या परिवारांत इतकी शांती व समाधान असू शकते यावर माधवचा विश्वास बसत नव्हता. यामनाचे काय रहस्य असावे, हे जाणून घेण्यासाठी तो आपली पत्नी सुलक्षणा हिच्यासह राधवच्या पोंचला. राधवच्या सर्व कुटुंबियांनी या दोघत्यांचे मोठ्या प्रेमाने स्वागत केले. एक दिवस सर्वांनी मोठ्या आनंदाने घालवला. दुसऱ्या दिवशी राधवने आपल्या शबराच्या तयारीला नेहमीसाठी तुरवात केली. त्याचा माधवने नाराजी दर्शवून म्हटले, "अरे, मी दोन दिवसा तुझ्याबरोबर बालबाबे म्हणून आलो आहे, दोन

दिवस आपण दोघे बरोबर गप्पाटप्पा करू. आणि सारा वेळ एकत्र बालवू तुझे हे पुराप-प्रवचन तर रोजचेच आहे. आता हे बंद कर आणि मांग की आज आपण काय करायचं?" त्यावर हसतच राधव उत्तरला, "सर्व प्राण्यांत सुद्धा प्राणी म्हणजे मनुष्य! एकदा नियम सुटला आणि परिस्थितीत बदल झाला तर समजावे की तो वेळ स्वयं गेला. पुन्हा नियमित वागणे कठीण होऊ लागले. आपण वेळप्रसंग पाहून जरूर गप्पा मारू या. पण आता यावेळेला तशी काही जरूरी आहे असं मला वाटत नाही. चला, आपण दोघे मिळून पुराणाचा अभ्यास करू. त्यांतला अर्थ समजावून घेऊ. त्यामुळे मलाही उत्साह वाटेन आणि तुझा हशीकंनही मला कळेल."

"पण मग मला तर वाटेल की तुझ्याकडे येऊन मी तुम्हा वेळ वांग घालवतो, तुम्हा अभ्यासांत मी व्यत्यय आणला यापुढे मी तुझ्याकडे येणार नाही काही." जरा लक्षातून माधव राधवला म्हणाला.

"माझ्या घरांत तुला असे वाटणार नाही. तू माझ्या कामांत व्यत्यय आणला आहेस असं तुला वाटणारच नाही. हे तुला स्वतःचाच यापुढे समजेल. चला, आता आपण दोघेही जरा पुराणाचा अभ्यास करायला बसू या." राधवने शांतपणे त्याला उत्तर दिले.

दोघे मिळून पुराणाचा अभ्यास करायला बसले. माधवला प्रथमच लक्षात आलं की पुराणांत इतका खोल व गंभीर अर्थ भरलेला आहे. त्याने नेत्रे, तन्हेतन्हेचे प्रश्न राधवला विचारले. त्या सर्व प्रश्नांची उत्तरे राधवने समर्पक रितीने त्याला दिली.

माधवला आता सत्य आणि वास्तव ज्ञान समजण्यास वेळ लागला नाही. तो म्हणाला, "यापुढे मी जेव्हा तुझ्या घरी येईन तेव्हा पुराणांचा अभ्यास कायलाच येत जाईन, माझ्याकडे

जेव्हाजेव्हा तू येशील, तेव्हा तुझ्याबरोबर राधव जरूर आणत जा." आत घरातच माधवची पत्नी सुलक्षणा, सीताला म्हणत होती, "आ उताऱ्यात आता या याती कशाला बळत बसता आहात? उगीचच कां इतके कष्ट करीत बसायचं आपण? शांतपणे बसावं आणि उरलेले महातारपण आरामांत घालवावं." सीताने उत्तर दिलं, "अहो, मी तरूण होते तेव्हा घरांतलं सरं कामकाज मी पहात होते. आता तर आरामांत बसते आहे की! उगीचच नुसतं निरुद्योगी रहाण्यापेक्षा कांही उपयोगाचं काम हातांत असलं की बरं वाटतं."

"तुम्ही बसल्याबसल्या याती बळत राहाता म्हणून तर तुमची सून तुमच्याशी शेफिकीरपणे वागते. नुसती बसूनच राहाते ती! तुम्हाला पाकलं कीं तरून उभीदेखील राहाण्याचं नांव नको! स्वयंपाक करतना, घांतली आकस्माक करताना, तुमचा सल्ला घेत नाही. तुमचं मत विचारण्याची जरूर आहे असं कांही तिला वाटत नाही. तुम्हाला ती परकी तर मानत नाही ना? तुम्ही या घरांतली थोटी मालकीश आहात आणि तुमचा मान

रहायला हवा हे ती बहुतेक बिसरून जात असावी!" सुलक्षणाने हातबारे करून मोठ्या ठसफात सांगितलं.

त्यावर सीता नुसतीच किंचित हसली, आणि म्हणाली, "सुलक्षणा मलाही तसंच वाटायचं, शेजारीपाजारी मी सुनेच्या तक्रारी करत असे. तिला टीचून बोलत असे, पण त्याने माझ्या मनांतली शांतता नाहीशी झाली. मी नेहमी अस्वस्थ आणि दुःखी राहू लागले. माझ्या सुनेबद्दल माझ्या मनांत विरोधी भावना तीव्र होत गेल्या. त्यामुळे माझा रतदाब वाढला आणि मी वरचेवर आजारी पडू लागले. तेव्हा वैद्यांनी मला राहू दिला की मी नुसतं बसून राहू नये. कांहीतरी कामांत स्वतःला गुंतवून पाहिजे. भरपूर ठिकाणपण असलं की माणसाच्या मनांत निरर्थक शंकातुंगां येत राहातात. त्याच्या मनांत लैतान घट करून राहातो. आपणच कामांत गुंतलेलं असलं की दुसऱ्याच्या दुमुणांकडे लक्ष द्यायला वेळ मिळत नाही."

घरांत नांदणाऱ्या सुखशांतीचं रहस्य सुलक्षणांना आता समजून चुकलं.

